

genomen die later niet of niet volkomen geschikt bleken voor hun taak. Het aantal gevallen waarbij ontslag verleend moest worden en het aantal disciplinaire straffen wegens fraude en incorrect optreden tegen het publiek waren zeer talrijk. Enige malen bleek het zelfs noodzakelijk, de hulp van de politie in te roepen om in enige uitdeelposten tegen het aldaar werkzame personeel op te treden.¹

In de verslagen van de grote gemeenten hebben wij dergelijke klachten slechts aangetroffen met betrekking tot Den Haag en er zijn ook andere aanwijzingen dat aldaar de leiding van de centrale keukens enkele maanden lang niet heeft gedeugd, maar wij nemen aan dat ook wel elders bij het publiek irritatie ontstond doordat diegenen die met de voorbereiding, het transport en de uitdeling van het massavoedsel te maken hadden, in een bevoorrechte positie verkeerden; voedselschaarste (het was in de Duitse concentratiekampen niet anders) leidt steeds tot dergelijke vormen van bevoorrechtting.

Ons cijfermateriaal met betrekking tot de aantallen van diegenen die dagelijks hun warme eten bij de uitdeelposten van de centrale keukens gingen halen, is onvolledig. In Amsterdam konden begin oktober de ca. tienduizend leden van de gezinnen waar uitsluitend electrisch gekookt werd, hun warme eten van de centrale keukens betrekken, maar de grote toeloop kwam pas, toen behalve de levering van electriciteit aan particulieren ook die van gas kwam te vervallen. Die gasaflevering werd in de hoofdstad op woensdag 25 oktober beëindigd; dat was in de voorafgaande week bekendgemaakt en vervolgens hadden niet minder dan 438 000 Amsterdammers hun bovengenoemde bonnen ingeleverd of laten inleveren en voor f 1,40 een knipkaart gekocht of laten kopen die hun het recht gaf, van maandag 23 t.e.m. zondag 29 oktober elke dag bij de uitdeelposten een portie warm voedsel te krijgen. Dat aantal deelnemers daalde snel: in de daaropvolgende week waren het nog maar 264 000, en vier weken later, eind november dus, waren het er 140 000; in december steeg dat cijfer met 9 000 – nadien blééf het stijgen totdat eind maart het cijfer 331 000 was bereikt.

De daling welke zich in Amsterdam voordeed, toont aan dat het betrekken van het warme voedsel van de centrale keukens de consumenten tegenviel. Werd de kwaliteit van het voedsel onvoldoende geacht? Vond men het halen en het lange wachten bezwaarlijk? Wij weten het niet, maar dat de centrale keukens in de hoofdstad in de tweede week

¹ *Verslag van de Centrale Keuken over 1944*, p. 1-2 (bijlage 47 bij Gemeente 's-Gravenhage: *Verslag van de toestand der gemeente, 1944*).